

Rahima Yusupova

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
"Madaniyat va san'at menejmenti" kafedrası dotsenti
E-mail: rkasymovna@mail.ru

Zarina Nurullayeva

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti talabasi
E-mail: @zarinanurullayeva31@gmail.com

XOTIN-QIZLARNING MADANIYAT VA SAN'ATDA ILMIY HAMDA IJODIY SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya. Bugungi imkoniyatlar asrida xotin-qizlarning madaniyat va san'at sohasidagi faoliyati ijtimoiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayollarning ilmiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirish jamiyatda mavjud bo'lgan ko'plab kamchiliklarni bartaraf etishda, xususan, bugungi raqamli madaniyatda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa o'z-o'zidan ayollarning ilmiy va ijodiy salohiyatini oshirishni talab va taqozo etadi.

Kalit so'zlar: madaniyat, ijod, san'at, salohiyat, qobiliyat, tenglik, estetik, stereotip, tafakkur.

DEVELOPING THE SCIENTIFIC AND CREATIVE POTENTIAL OF WOMEN IN CULTURE AND ART

Abstract. This article examines the role of women's participation in culture and art as an important factor in social development. It analyzes the significance of enhancing women's scientific and creative potential in addressing contemporary challenges, particularly in the context of digital culture. The study emphasizes the need for continuous development of women's intellectual and creative capacities as a key condition for sustainable cultural progress.

Keywords: culture, creativity, art, potential, ability, equality, aesthetic thinking.

Zamonaviy jamiyatda xotin-qizlarning madaniyat va san'at sohasidagi o'rni kun sayin ortib bormoqda. Natijada bu sohada har jihatdan yetuk, ma'naviy kamol topgan va ijodkorlik salohiyatga ega bo'lgan kadrlarga talab va ehtiyoj, ayni shu sohada ayollarimizni o'qitishga va rivojlantirishga shart-sharoit yaratmoqda. Madaniyat va san'at-jamiyatning ma'naviy qiyofasini belgilovchi muhim soha. Ayollar bu jarayonda ijodkor, ilmiy tadqiqotchi, tarbiyachi. Shuningdek, madaniy merosni saqlovchi sifatida ishtirok etadi. Tarixdan ma'lumki, ayollarimiz asosan oila ishlari va farzand tarbiyasi bilan mashg'ul bo'lib kelishgan. Ming afsuslar bo'lsinki, natijada oiladagi mas'uliyat sabab ayollarda ijodiy va ilmiy salohiyatning o'sishi ortda qolgan va hozir ham bunga guvoh bo'lishimiz mumkin. Chunki farzand tarbiyasi, ro'zg'or yumushlari sabab ijodiy erkinlikka vaqt topilmasligi tabiiy hol. Bolani faqat ona tarbiyalaydi deb o'ylaydigan jamiyatda ayollarning romani va ilmiy kashfiyoti hеч qachon tug'ilmaydi. Azal-azaldan o'zbek oilalarda asosan erkak moddiy taraflama ta'minlovchi sifatida qaralgan va buning natijasida oiladagi qolgan vazifalar ayollarning zimmasida bo'lgan. Jamiyatda ayollarning ilmiy va ijodiy salohiyatini oshirish uchun avvalambor, ularni shu mas'uliyatdan qisman ozod qila olsakgina, ma'lum bir o'zgarishlarga duch kelamiz. Hozirgi davrning raqamli madaniyat va internet tarmoqlarining shiddat bilan rivojlanayotgan bir bosqichida zamonamizning haqiqiy jonkuyarlari, ya'ni ayollar uyda o'tirgan holda ham erkin izlanishlar olib borishmoqda. Ularning ijodiy, ilmiy va iqtisodiy taraflama o'sishi kuzatilmoqda [1].

Falsafiy nuqtai nazardan, jamiyatda madaniy taraqqiyot ayollarining ijtimoiy va ijodiy faolligiga, ya'ni: "Jamiyat rivoji ayollarining erkinligi va bilimiga bog'liq".

Ayollarning madaniyat va san'at sohasidagi faoliyati ijtimoiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayollarning ilmiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirish nafaqat san'atning yangi jabhalarini kashf etadi, balki milliy madaniy merosni asrab avaylash va ularni boyitishga xizmat qiladi. Madaniyat va san'at

sohasida ayollar ijodi ko'pincha milliy qadriyatlar, oila, tarbiya, estetik dunyoqarash va insoniylik g'oyalarini aks ettiradi. Shu sababli ayollarning ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash madaniy siyosatning muhim yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda.

O'zbekistonda ham bu borada davlat va jamoat tashkilotlari tomonidan turli festival, ko'rik tanlov va ilmiy anjumanlar o'tkazilmoqda. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi madaniyat va san'at sohasida faol ijodkor ayollarni qo'llab quvvatlashga qaratilgan loyihalarni amalga oshiradi. So'nggi yillarda, ayniqsa, 2022–2026-yillarga mo'ljallangan milliy dastur va “Oila va va xotin qizlarni tizimli qo'llab quvvatlash” farmoni asosida madaniyat va san'at sohasida xotin-qizlarning ishtirokini oshirish bo'yicha aniq qadamlar qo'yilmoqda. Masalan, 2026-yil fevral oyida O'zbekiston davlat san'at va madaniyat institutida “Xotin-qizlarning madaniyat va san'at sohasidagi ilmiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirishning zamonaviy imkoniyatlari mavzusida anjuman o'tkazildi [2]. Bu tadbirda respublikaning yetuk olim va ijodkor ayollari, mutaxassislar ishtirok etib, ta'lim, grantlar, loyihalar va stereotiplarni bartaraf etish masalalarini muhokama qilishdi.

Ayollarimizning madaniyat va san'at sohasidagi ilmiy va ijodiy salohiyatini oshirish bo'yicha bajarilayotgan ishlar bu shunchaki “xalqaro trend” emas, balki milliy o'zlikni saqlab qolish va yangilanishning kalitidir. Chunki o'zbek madaniyati – bu asrlar davomida ayollar ijodi bilan boyigan va yanada sayqallanib kelayotgan madaniyatdir. Zulfiya, Halima Xudoyberdieva va yana bir qancha ma'naviy immuniteti mustahkam ijodkor ayollar bunga yorqin misoldir. Agar ularning salohiyati to'liq ochilmasa, milliy madaniyat “yarim ovozda” qoladi. Eng muhimi, oilaviy yuklama, qishloq joylarda ta'lim va imkoniyatlar cheklovi, stereotiplar (san'at bu ayollar ishi emas) hali ham kuchli. Lekin davlatning “Oqila ayollar” harakati gender byudjetlash va maxsus grantlar. Bu to'siqlarni asta-sekin yengib o'tmoqda.

Ijod – bu nafaqat go'zallik, balki o'z-o'zini anglash va kelajakni tasavvur qilish vositasidir. Tarixan madaniyat va san'at sohasida ayollarning o'rniga bir nazar tashlaydigan bo'lsak, tarix zarvaraqlari shuni ko'rsatadiki, ayollar adabiyot, musiqa, tasviriy san'at, teatr va hunarmandchilikda katta hissa qo'shib kelgan. Masalan o'zbek adabiyotida Zulfiya ijodi ayol ijodkorlarning man'aviy va badiiy salohiyatini namoyon etadi. Jamiyatda xotin-qizlarning roli kengaygan sayin turli sohalarda, shu bilan birga madaniyat va san'at sohasida ham sezilarli o'zgarishlarga olib kelmoqda. Yurtboshimiz tomonidan qaratilayotgan e'tibor sabab hozirda barcha sohalarda ayollarimizni bir qancha yutuqlarga ega bo'layotganlarini ko'rish jamiyatimizda barcha teng huquqli ekanligini isbotlaydi. Hozirda ayollarimizning ilmiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirish orqali jamiyatimizdagi ma'lum bir tabii xira qiladigan kamchiliklarni bartaraf etish mumkin. Shu sababli Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonlaridan xotin-qizlarning ta'lim va tarbiyasiga oid bir qancha keng ko'lamdagi qarorlar e'lon qilindi va shu qarorlar natijasi o'laroq madaniyat va san'at sohasida ayollarning erkin ijod qilishiga barcha imkoniyatlar yaratildi. Xususan, 2018-yil 26-avgustda "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir chora-tadbirlar to'g'risidagi PR-3290 imzolandi.

2018-yilda ma'daniyat va san'at tizimini tubdan takomillashtirish bo'yicha qabul qilingan qarorda:

1. Madaniyat markazlari faoliyatini modernizatsiya qilish.
2. Musiqa va san'at maktablarini rivojlantirish.
3. Ijodkor yoshlarni qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish;
4. Milliy madaniy merosni asrash kabi vazifalar belgilandi [3].

Bu qarorlar ijodiy ta'lim tizimida xotin-qizlarning faol ishtirokini kengaytirishga xizmat qiladi. Prezidentimiz ayollarning ta'lim olish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rsatib, "Agar ayol bilimli va ma'rifatli bo'lsa, butun jamiyat ma'rifatli bo'ladi", – deya ta'kidlaydilar.

Ayollarning madaniyat va san'atdagi faolligi yosh avlod tarbiyasiga ham

ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki ijodkor ayollar jamiyatda estetik tafakkur, ma'naviy qadriyatlar va milliy o'zlikni anglashni rivojlantiradi. Shu bois xotin-qizlarning madaniyat va san'atda ilmiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirish masalasi faqat bir sohaning emas, balki ta'lim, madaniyat siyosati, ijtimoiy tenglik va innovatsiya bilan bog'liq kompleks jarayondir. Ayollarning madaniyat va san'atdagi faoliyatining jamiyat taraqqiyotiga ta'siri quyidagi jabhalarda ko'zga tashlanadi.

1. Milliy madaniyatni boyitadi.
2. Yosh avlodning estetik didini shakllantiradi.
3. Gender tenglikni mustahkamlaydi.
4. Yangi ijodiy maktablar va ilmiy yo'nalishlar paydo bo'lishiga xizmat qiladi.

Xotin-qizlarning ilmiy va ijodiy rivojlanishi ta'lim, madaniy muhit, davlat siyosati va shaxsiy rivojlanishga bog'liq. Bugungi kunda ta'lim tizimini tubdan isloh qilishda ko'zda tutilgan maqsadlar, jumladan san'at va madaniyat sohasida oliy va kasb-hunar ta'limini kengaytirish, maxsus kurslar, studiyalar tashkil qilish, onlayn platformalar orqali bilim olish imkoniyatlarini yaratish, ya'ni turli xildagi video-darslar, master-klasslar va yana bir qancha shunga o'xshash shart-sharoitlar yaratishni ham ta'minlaydi. Ushbu jarayonda ayollar manfaatlari va ishtiroki muhim o'rin tutadi. Chunonchi ularning ilmiy, ijodiy salohiyati san'atshunoslik, madaniyatshunoslik, pedagogika va ta'lim yo'nalishlarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi va bu bevosita amaliy faoliyatda – musiqa, teatr, adabiyot, rasm, raqs, tasviriy san'at va hunarmandchilik yutuqlarida namoyon bo'ladi.

Xotin-qizlarning madaniyat va san'at sohasida ilmiy hamda ijodiy salohiyatini rivojlantirish bugungi kunda jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalishda olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayollarning intellektual, estetik va ijodiy imkoniyatlarini qo'llab-quvvatlash nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishiga, balki milliy madaniyatning boyishi va yangilanishiga ham xizmat qiladi.

Shuni aytish mumkinki, xotin-qizlarning madaniyat va san'atdagi faolligini oshirish uchun quyidagi omillar muhim ahamiyat kasb etadi: ta'lim tizimida teng imkoniyatlar yaratish, ijodiy tashabbuslarni rag'batlantirish, zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish hamda ijtimoiy-madaniy muhitni qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlarni rivojlantirish. Shu bilan birga, ayollarning ilmiy-tadqiqot va ijodiy faoliyatga keng jalb etilishi innovatsion g'oyalar paydo bo'lishiga va madaniy merosning zamonaviy talqinda rivojlanishiga zamin yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, xotin-qizlarning ilmiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirish uzluksiz, tizimli va kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda davlat siyosati, ta'lim muassasalari va jamiyatning barcha qatlamlari o'zaro hamkorlikda faoliyat olib borgan taqdirdagina yuqori natijalarga erishish mumkin.

Qolaversa, ayollarning madaniyat va san'at sohasida ilmiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirish faqatgina shu soha uchun xizmat qilmaydi, balki jamiyatdagi barcha sohalarning rivojiga turtki bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va gender tenglikka oid farmon va qarorlari. – 2018–2022.
3. Simone de Beauvoir. *The Second sex*. – Paris: Gallimard, 1949. – 900 p.
4. UNESCO *Gender Equality in Culture bo'yicha hisobotlar*. – 2014.